

Paul Donker Duyvis

Mihail Gorbaçov'un iyimser bakış açısıyla "Avrupa Evi" olarak adlandırdığı tarihsel anıtta Hollanda'nın da Kuzey Denizi'ne bakan küçük bir odası var. Dört sanatçı farklı köşelerde çalışıyor. Sonja Oudendijk, Seymour Likely, Willem Sanders ve Joseph Semah. Sonja Oudendijk'in atölyesinde Afrika müziği çalıyor. Seymour Likely adı altında çalışan üç sanatçı, gelişi güzel Kylie Minogue, Aretha Franklin ve İstanbul önerilerini tartışıyor, bir yandan da en sevdikleri grup Colorblind James Experience'i dinliyorlar. Willem Sanders, Chet Baker'ın melankolik şarkıları arasında büyük boyutlu bir resim ve uzun pürosu üzerine yoğunlaşmıştı. Joseph Semah bağımsız düşünür Spinoza'nın bir kitabını okuyor. Okurken bir yandan da notlar alıyor, yeni heykelleri için çizimler ve taslaklar hazırlıyor. Arada bir kahve içmek için dışarı çıkıyor. Kahvedeki müşterilere Spinoza ve Freud'un düşüncelerini öğretmeye ve kendi sanatsal kavramlarını anlatmaya çalışarak onları eğlendiriyor.

XXXX

Oudendijk, Likely, Sanders ve Semah aynı kuşağın insanları. Birbirlerini çok iyi tanıyorlar ve hepsi de Amsterdam sanat çevrelerinin önemli kişileri. Benzer bir geçmişi paylaşıyorlar. 1980'lerin başlarında yalnızca sanatçı olarak çalışmakla kalmayıp, Aorta, Ennu ve Makkom gibi alternatif mekânlarda sergiler de düzenliyorlardı.

XXXX

Sonja Oudendijk meslek yaşamına 1984'te büyük bir olay yaratan Aorta'daki kişisel sergisiyle başladı. Vahşi bir dışavurumcu resim anlayışının söz konusu olduğu bir dönemde kürkle kaplı sivri pirinç biçimler sergiledi. Bu gizemli heykeller bilinmeyen bir kültürden kaynaklanan, belki de bir dönem tapınılan fetiş nesnelere benziyordu. Sivri gotik biçimlerse piskoposların başlıklarına gönderme yapıyordu. Oudendijk, o tarihten beri sivri metal biçimlerle çalışmakta. Yapıtları ortaçağda gelişen Siena'ya (İtalya) yaptığı bir gezinin izlerini taşıyor. Pirincin parlak sarısı Siena'daki ortaçağ kiliselerinin altın yıldızlı resimlerine dayanıyor. Oudendijk için malzeme ve renk arasındaki karşıtlık, içerikle eş değerde önemli. Sivri gotik biçimlerle pirincin soğuk sertliği kültürü temsil ediyor, yumuşak kürk ise doğayı. Bu yapıtlar güçlü simgesel ve anlatsal anlamlar taşıyor. Bunlar gezilerin dolaysız yansımaları. Daha sonraki yapıtları gezilerden daha dolaylı biçimde etkilenmiş. Son heykellerinin daha biçimsel, minimal ve arı biçimler doğrultusunda geliştiği izlenir. Ancak her zaman belli belirsiz erotik bir imge de yansıtan garip bir estetik saldırganlık söz konusudur. Kürk ve ortaçağ işkence aletlerine benzeyen nesnelere Sado-Mazoşist bir öge taşıyor. Heykelleri izleyicileri, onlara dokunmaya çağırıyor. Malzemenin farklılığını algılayabilmek için yapıtlarla fiziksel temas çok önemli: soğuk, sert metal ya da yumuşak ve sıcak deri ya da kürk.

XXXX

Oudendijk için seyahat bir yaşam biçimi ve yapıtları için esin kaynağı. Bir zamanlar kendisinin bir yerde uzun süre kalamayan bir kişi olduğunu söylemişti. Köln, Amsterdam ve Marakeş arasında mekik dokumakta. Sonsuz gezgin evinden ve kendinin bir parçasından kaçmak ister. Unutabilmek için başka bir kültür tarafından bütünüyle yutulmak, uzaktan bakabilmek ve bütünsel bir uyum yaşamak ister. Ayrıca yaşam üzerine farklı değerleri olan başka

kültürlerden bir şeyler öğrenme isteği sonsuzdur. Oudendijk böyle bir gezgin. Afrika'dayken Zaire'deki çağdaş sanatın geleneksel kabile biçimleriyle Batı kültürünün paradoksal karışımından oluşan ikiliğinden büyülenmişti. Bunun en belirgin etkisi gümüş renkli, takım elbiseli bürokrat kılıklı, büyük kafalı bir Afrikalı'nın heykelidir. Bir Batılı'nın karikatürü mü, yoksa karışık kültürün bir biçimi mi? Zaire'de çağdaş heykelde bu sık rastlanan bir biçim. Bu balon kafalı, iyi giyimli adam, Oudendijk'in Özel Bir Gün adlı enstalasyonunun bir parçası Enstalasyon film yönetmeni Ettore Scola'nın aynı adlı başyapıtıyla ilgili. Filmin ana rengi sarı. Oudendijk'in enstalasyonunda da çok sayıdaki küçük pirinç konilerin altın yaldızlı pırıltısı egemen. Altın en değerli metal olarak sonsuzluğu, arılığı ve dünyasal olmayı simgeliyor. Altın sonsuza dek dayanıklıdır. Ama altının pırıltısı ucuz bir parıltı, kitsch ve sahte olarak da görülebilir. Konik pirinçler farklı biçimlere sahiptir. Bazıları mutfak aletlerine, bazıları da karnaval ya da partilerde giyilen gülünç yaldız külahlara benzer. Bir arada ya da sırayla verilen küçük külahlar bir sokak karnavalındaki geçit töreninde dans edenler olarak algılanabilir. Oudendijk için Karnaval da Sanat ve Seyahat gibi kaçışın sağlıklı bir biçimi. Pirinç külahların kalabalık dansı bir yabancı tarafından izlenmekte. Bir Afrikalı, Avrupalı Katolik kültürden haz alıyor. Oudendijk'in öbür yapıtları gibi Özel Bir Gün de gizemli ve büyülü bir atmosferle yüklü. Külahlar ayrıca insan beynini ve usçuluğu, Afrikalı'yı, doğayı ve doğal duyguları da simgeliyor. Enstalasyon, mantıklı düflünceye karşı sezgiyi; gümüşe karşı (sahte) altını; Batı dünyasına karşı Afrika'yı işliyor. Oudendijk'in enstalasyonu ilerleme ve insan değerleri yitimiyle ilgili karmaşık duygular uyandırıyor.

xxxx

Seymour Likely'nin yapıtı her şey olabilir ama asla sanat için sanat değil. Likely, ciddi toplumsal konulara zekice, mizah duygusuyla ve görelilikle saldırıyor. Estetik kavram, içerik kadar alışılmadık ve özgün. Seymour Likely, sanat dünyası için zorunlu bir gereksinim. Yapıtları sanat ve sanat dünyası üzerine bir yorum ama, konuları her zaman günlük yaşamdan alınma. Likely'nin projelerinin sanatla, günlük yaşamın sıradanlığı arasında sınırsız bütüncül sanat yapıtı "gesamtkunstwerk" olduğu görülür ama pek çok karmaşa söz konusudur. Likely ayrıca Batı kültürünün Amerikan kültür-dışılığına dönüşeceğinden korkar. Batı uygarlığının gerilemesini engellemek için eski Avrupa değerlerine daha çok önem verilmesini savunur. Likely ABD'yle, özellikle de bir Amerikan icadı olan pop kültürle büyülenmiştir. Bu büyülenme güçlü biçimde sevgi ve nefrete dayanmaktadır. Amerikalı uydurma sanatçı Seymour Likely üç Hollandalı sanatçı Ronald Hooft, Albert Mantje ve Ido Vunderink tarafından yaratılmıştır. Bu Likely'nin yapıtındaki Amerikanlığı ve Avrupalı eleştiriye açıklar. Likely'nin yergisel enstalasyonu bazen son yılların sanat akımı "ikinci gerçekliği" anımsatır, ama yapıt aslında Mutlak Gerçeklik'tir. İkinci gerçeklik yapaydır ve riski yoktur. Likely'nin sanatı tartışmalıdır ve ahlaksal sorular sorar. Film, edebiyat, parfüm, spor, bir restoran, bir bar ve bir müzeyle ilgilidir. Likely, sanat dünyasının önemli kişilerinin kuşkulu karakterleri canlandığı The Old Liquid Enemy (Eski Sıvı Düşman) ve Parole (Sözler) adlı iki film çekmiştir. Parlak kaplı dedektif romanı Never Marry a Railroad Man (Asla Demiryolunda Çalışan Biriyle Evlenmeyin) Carl Andre'nin kare heykellerini ve karısının gizemli ölümünü araştırır. Bir tasarımcı olarak Likely Amsterdam basketbol takımı Canedians (Kanadalılar) için yeni bir imge ile erkek bedeninin en önemli yeri için bir parfüm yaratmıştır. Beyzbol projesi ise, ahşap beyzbol sopalarına Homeros'un Odysseus'undaki bölümlerin ilk cümlelerini yazarak Avrupa kültürünü, ABD'ye yeniden yerleştirmeye çalışmaktadır. Avrupa edebiyatının ünlü klasiklerinden olan Odysseus, pek çok günlük ve felsefi engellerle dolu,

uzun maceralı ve tinsel bir seyahati anlatır. Likely beyzboldaki her koşuyu tinsel bir seyahatle karşılaştırır. Her kale bir adadır, bir engel ve son kaleye (eve) dönmeden önce çözülmesi gereken bir sorundur. Seymour Likely Salonu Amsterdam'da sanatçıların, sanat ticareti yapanların ve sanat sevenlerin buluştukları bir barın adıdır. Salon, ziyaretçilerin oyuncu ve izleyici olduğu kalıcı bir enstalasyondur. Basketbol takımı Canedians'ın oyuncuları gibi salondaki oyuncular da gizlice Seymour Likely tarafından yönetilir.

Çıkmaz Sokak Müzesi adlı vakıf küratörlerin yıldızlığı üzerine bir eleştiri olarak düşünülebilir. Seymour Likely kendisi de bir yıldız olmayı ister. Onun için aynı zamanda küratör de olmuştur. Demir perdenin yok olmasıyla Doğu ile Batı arasındaki ilişkiler de daha az sorunlu görünür. Likely, bütün dikkatini, Kuzey'le Güney arasındaki eşitsizlik, özellikle de Batı ülkelerindeki etnik ve ırk sorunları üzerinde toplamıştır.

Blinky Palermo'nun Tropiklerden Beklenmedik Dönüşü adlı enstalasyon beyaz (sanat) dünyasında siyahların durumunu dile getirir. Yapıt sert, kötümser ve rap müzikle Do the Right Thing (Doğruyu Seç) ve Jungle Fever (Orman Ateşi) gibi filmler kadar dolaysızdır. Tam 77 alçı domuzun oturduğu dershanenin duvarlarında dört tane soyut resim asılıdır. Görünmeyen biri kürsüden, Joseph Beuys'un yaptığı gibi domuzlara karatahtada soyutun anlamını anlatmaktadır. Domuzların hepsi ya siyah ya da kahverengi olup, güneş gözlüklüdür ve boyunlarında altın zincir vardır. Aralarında bir kaç beyaz domuz bulunur. Beyazlar acaba korkuyorlar mıdır? Ya Batı sanat dünyasında siyahların etkin varlığının gerçeği? Hangi domuzun önünde hangi inciler?

xxxx

Willem Sanders de bir başka düzlemde eski Avrupa kültüründen esinlenmiştir. Eski Yunan'dan günümüze değin resim ustalarını inceleyen sanatçı günümüz gerçeği ile eski yağlıboya tekniklerini birleştirmeye çaba gösterir. Sanders günlük yaşamı sonsuzluk niteliği ve evrensel anlama birlikte sunar. 17. yüzyıl Hollandalı ressamların bu niteliğine hayrandır. Bu sanatçıların yapıtları tipik Hollandalı'dır, döneminin özelliklerini yansıtır ama aynı zamanda da sonsuz güzelliği ve arılığı içerir.

Sanders'in yapıtları salt lirik soyutlamalar olarak algılsa da, sanatçı yapıtlarında gizlediği güçlü ahlaksal düşüncelere sahiptir. Kendisini anlamsız bir güzellik yaratıcısı olarak değil, 16. ve 17. yüzyıl Hollandalı ustaların kolajı olarak görür. Yanılsama tekniklerini ustaca kullanan bu ressamlar, işlevi yalnızca dekoratif olmayan karmaşık başyapıtlar üretmişlerdir. Çoğu yapıt ahlaksal sezindirmeler taşır ve geçicilik simgeleriyle yüklüdür. Farklı anlam düzlemlerinde çalışabilmeyi olanaklı kılan ikonografik bir dil geliştirmişlerdir.

Sanders hem fiziksel, hem de tinsel mekânı yaratabilmek için, katışıksız birincil renkler ve keskin biçimlerden oluşan sert- kenar hard-edge) resminden, karışık renkler ve dağılmış biçimlerle oluşturduğu çok katlı yanılsamalı derinliğe ulaşmıştır. Tuval üzerinde karıştırılmış koyu renklerle gerçekleştirdiği büyük boyutlu son resimleri melankolik bir hava taşır. Bunlar alacakaranlığın insanda bıraktığı dinginlik, derin sessizlik ve zihin açıklığını çağırır.

Sanders'in resimleri yarı soyut, yarı figüratiftir. Derinlik yaratmak için kullandığı ışık ve gölge, yapıta dramatik bir boyut yükler. Bu anlamda Sanders, Rembrandt, Vermeer ve Hals gibi eski Hollandalı sanatçıların çağdaş meslektaşısı olarak düşünülebilir. Bazen Sanders'in resimleri bitkilerle örtülü, bazen de mimari biçimlerin yakalandığı bir manzarayı anımsatır. Derinlik yaratabilmek için bir biçimin ardından öbürü. Lime lime olmuş renkli sisi andıran dağılmış biçimleri, keskin ve net biçimler ve yarı okunur harflerle birleştirilmiştir. Bu karmaşık yarı soyut, yarı figüratif dünya Willem Sanders'in boyalı dünyasının tipik özellikleridir. Kişi, resmin ay ışığı altında koyu bir bataklık mı, yoksa renkli yan sahneleri olan bir tiyatro sahnesi mi olduğundan emin olamaz. Yan sahneler çoğu kez, lirik bir biçimde boyanmış düşlerin baş oyuncusuna dönüşür. Şu anda Sanders, ahlaksal sezindirmeler aracılığıyla imge yaratmada usta olan Hieronymus Bosch ve Yaşlı Pieter Brugel'le büyülenmiş gibidir. Bazen onların yapıtları da ilk bakışta neşeli görünmekle birlikte, deyişler, ciddi uyarımlar olarak okunabilir. Sanders görsel belirsizlik ve karmaşık anlamlardan hoşlanır. Yapıtlarındaki atmosfere katlanmak önemlidir. Kişi, resminin derinliklerine inebilmeli ve Sanders'in renkli sahnelerinin güçlü gerçeğinde tinsel bir serüven yaşamalı. Yapıtlarının büyük boyutları, kişiyi yanılsamalı mekânda, birinden öbürüne gezinmeye çağırır.

xxxx

Joseph Semah, yerinde duramayan bir gezgin değildir ama yerleşik adresi olan bir yabancıdır. Sürgün edildiğinden bu yana sanatçıdır. Genç bir delikanlı olarak acımasız bir "Ergenliğe Geçiş Töreni" (Bar Mitzva) geçirmiş, 1967'de 19 yaşında Altı Gün Savaşı'nda, 1973'te de Ekim Savaşı'nda (Yom Kippur) savaşmıştır. Bu tarihten sonra bir kez daha "yerini değiştirmiş", sonuçta da Amsterdam'a yerleşmiştir. İstanbul gibi, Amsterdam da Yeniden Fetih'ten (La Reconquista) sonra İspanyol Yahudileri'nin görece özgür yaşadıkları bir kaç kentten biriydi. Semah, Amsterdam'da Spinoza'nın varlığını hâlâ hissetmektedir.

Semah 1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra Bağdatı terk eden bir Yahudi ailenin çocuğuydu. Ailesi, M.Ö. 600'deki İlk Sürgün'den beri Irak'ta yaşayan "Babil Yahudileri"nin soyundandı. Sürgün, hem kanında, hem de sanatında var. Bu Avrupa (Batı) kültürü ile (Orta) Doğu arasındaki farklılığı yansıtıyor. Vatani Ortadoğu ve anadili İbranice. Anadilinin gölgesi yapıtlarının üzerinde. Çizimlerinde kompozisyonun ve anlamın bir parçası olarak İbranice metinlere rastlanır. Her gün günlüğüne yazı yerine çizim yapıyor. Bu çizimler, dizi halinde ve yaşamının yansımaları. Bunlar bir yandan iç dünyasını, bir yandan da dış dünya ile yüz yüze gelmesini açığa çıkartıyor. Son yapıtları, Körfez Savaşı sırasında ve ilk çocuğunun doğumunda yaptığı bir dizi çizim.

Heykellerinde hem biçim, hem de içerik İbranice'yle ilgili. Bazen harfi harfine İbrani alfabesinin 22 harfinden kaynaklanan imgeleri, harfi harfine okunabilir türde. Bazen de hem heykelleri, hem de enstalasyonları her harfin çok sayıdaki simgesel anlamından esinleniyor. Batı'nın görsel dilini, kendi öz diline aktarıyor. Etimolojik açıdan çözümlediği Batı sanatını, anlam bilim (semantik) açıdan İbranice ile karşı karşıya getiriyor.

Törenler, simgeler, kurbanlar ve sunaklar Semah'ın yapıtlarında önemli bir rol üstlenmiş. Basit ve minimal görünmekle birlikte karmaşık anlamlarla yüklü. Batı dünyası imgeler dünyası. Ortadoğu'da ise sözcükler egemen. Yahudi kültüründe törenlerin önemli bir yeri var. Semah için üç öge çok önemli: Ten, kutsal bir mekân ya da sunak olarak mekânın sınırlanması

ve anadil. Semah sunağı mekan kavramı, mimarlık, heykel ve tasarımla ilişkilendiriyor. Yazılı sözcüğü ise tartışma ve yorumla. Bir sanat yapıtının yorumu kadar ayinin de. Bütün Batı sanatı Hristiyan sanatından kaynaklanıyor.

Semah heykellerinde soyut biçimleri figüratif biçimlerle birleştirtiyor. Bir anlamda İsa'nın bedenini doğalcı bir yaklaşımla betimleme ve bunu, haçın soyut ve simgesel biçimiyle birlikte verme geleneğinin bir devamı. Semah, kemik ya da tunçtan yapılan hayvan kafataslarını paslı demirden soyut biçimlere dönüştürüyor. Yapıtları karşıtlıklarla dolu: tunca karşı demir, figüratife karşı soyut, sertte karşı yumuflak, sıcağa karşı soğuk, duyguya karşı akıl ve en önemlisi görüneneye karşı görünmeyen: Büyü...

Paul Donker Duyvis

In the old monument, that Mikhail Gorbachev optimistically called the "European House", Netherlands has a small room with a view over the North Sea. Four artists work in different corners: Sonja Oudendijk, Seymour Likely, Willem Sanders and Joseph Semah. In the studio of Sonja Oudendijk plays African music. The three artists working under the name Seymour Likely discuss haphazardly Kylie Minogue, Aretha Franklin and their proposal for Istanbul. As background music they choose the Colorblind James Experience, their favorite group. While Chet Baker sings melancholy songs, Willem Sanders is in deep concentration working on a large painting and a large cigar. Joseph Semah reads the work of the independent thinker Spinoza. While reading he makes notes, drawings and sketches for new sculptures. Once in a while he walks out for a coffee. In the coffee shop he entertains the customer by trying to teach them the idea of Spinoza and Freud and his personal artistic concepts.

Oudendijk, Likely, Sanders and Semah are from the same generation. They know each other well and are important figures in the arts-network of Amsterdam. They share a similar background. In the beginning of the eighties they were not only working as artists, but also as organizers of exhibitions in important alternative places: Aorta, Enna and Makkor.

Sonja Oudendijk started her career in Aorta with a one-person show that created quiet a spectacle. In a period of wild expressionistic painting she showed sharp brass forms covered with fur. The mysterious sculptures looked like fetish objects, derived from an unknown culture which were maybe once worshipped. The sharp Gothic forms also pointed to bishop hats. Oudendijk has worked with sharp metallic forms since then. The works reflect her impressions from a travel to Sienna (Italy), a town flourishing in the Middle Ages. The bright yellow color of the brass goes back to the golden paintings and objects in the Medieval churches in Sienna. For Oudendijk is the contrast between material and color of equal importance as the content. The sharp Gothic forms and the cold hardness of the brass represent culture, the soft fur nature. These works have a strong symbolic and narrative meaning. They are direct reflections from travels. The later work stems more indirectly from her travels. The recent sculptures evolved into more informal, minimal and pure forms. However there is always a strange aesthetic form of aggression, projecting also a subtle erotic image. The fur and items similar to medieval torture instruments contain a sadomasochistic element. Her sculptures invite touching by the viewer. It is important to have physical contact with her work to feel the difference of the materials: the cold, hard metal or the softness and warmth of leather and fur.

For Oudendijk, travelling is a way of life and a source of inspiration for her work. She once said that she is a restless soul. She lives partly in Cologne, Amsterdam and

The eternal traveller wants to escape his home and a part of himself. He hopes to be totally absorbed by an other culture to forget, to have a distanced view and to experience total harmony. He also shows a never ending curiosity to learn from other cultures, which have different values in life. Oudendijk is such a traveller. In Africa she was fascinated by the duality of contemporary Art in Zaïre; the paradoxical mixture of traditional tribal forms and Western culture. An obvious influence is a silver colored sculpture of an African man dressed like an office clerk in a two-piece suit with an oversized head. A caricature of a Westerner or a form of mixed culture? In Zaïre this is a common form in contemporary sculpture. This well dressed man with his balloon head forms a part of Oudendijk's installation: "Una Giornata Particolare" ("A Special Day"). This

refers to a masterpiece of the same title by film director Ettore Scola. The main color in the movie is yellow. In Oudendijk's installation the golden shine of many little brass corner dominantes. Gold, the most precious metal, stands for eternity, purity and unworldliness. Gold lasts forever. But the golden shine can also be seen as cheap glitter, fake and kitsch. The conic forms of brass are differently shaped. Some look like kitchen-tools, some like funny golden hats used for carnival or a party. The little hats in groups and rows can be seen as dancing figures in a procession in a street carnival. For Oudendijk carnival is like Art and Travelling a healthy form of escapism. The dancing crowd of brass hats is watched by an outsider. An African enjoys European Catholic culture. As in other works of Oudendijk the installation "Una Giornata Particolare is filled with a mysterious and magic atmosphere. The hats also symbolize the human brain and rationality, the African man, nature and natural feeling. The installation deals with logistical thinking versus intuition; silver versus Africa. Oudendijk's installation evokes mixed feelings about progress and the loss of human values

The work of Seymour Likely is everything but L'Art pour L'Art. Likely attacks serious social issues with sharpness, humor and relativism. The aesthetic concept is as unusual and original as the content. Likely is a necessity in the art world. His work is a comment on art and the artworld, but the issues are always derived from daily life. Looking back over Likely's projects we see a Gesamtkunstwerk without borders between Art and the triviality of daily life, but with a lot of confusion. Likely also expresses his fear that Western Culture becomes American non-culture. To prevent the decline of Western civilization he thinks that more attention should be paid to old European values. Likely is fascinated by the U.S.A., especially by pop-culture, an American invention. This fascination is strongly based on love and hate. The fictitious American artist. Seymour Likely is a creation three Dutch artists. Ronald Hooft, Albert Mantje, and Ido Vunderink. This explains the Americanism and the European criticism in Likely's work. His satirical installation sometimes resemble 'Second Reality', a recent movement in Art, but Likely's work is Absolute Reality. Second reality is artificial and without risk. Likely's art is controversial and asks moral questions. It deals with film, literature, perfume, sport, restaurant, a bar, and a museum. Likely directed two movies: "The Old Liquid Enemy" and "Parole" in which leading personalities of the artworld play dubious characters. The glossy detective paperback "Never Marry a Railroad Man" investigates the square sculptures of Carl Andre and the mysterious death of his wife. As a designer, Likely created a new image for the Amsterdam basketball team the Canadians and a perfume for the most important part of a man's body. The baseball project attempts to reinplant European culture in the U.S.A. by adding the first line of each chapter of Homer's Odyssey on special wooden bats. The Odyssey, a famous classical work of European literature, tells about a long adventurous and spiritual journey with many practical and philosophical obstacles. Likely compares each baseball run to a spiritual journey with many. Each base is an island, an obstacle, a problem that should be solved before reaching home. The "Seymour Likely Lounge" is a bar in Amsterdam, where the artists, dealers and art lovers meet each other. The lounge is a permanent installation where visitors become actors and spectators like the players of the basketball team the Canadians, the actors in the lounge are invisibly directed by Seymour Likely.

The foundation of the "Dead End Museum" can be considered as a critique on the stardom of curators. Seymour Likely wants to be a star himself. That's why he became also a curator. With the fall of the iron curtain the relation between East and West seems to be less problematic. Likely claims full attention for the inequality between North and South, especially the ethnic and the racial problems in the Western countries.

The installation "The Unexpected Return of Blinky Palermo from the Tropic" reflects in a white (Art) World. This work is hard, cynical and direct as are rap-music and films like "Do the Right Thing" and "Jungle Fever". Seventy seven plaster pigs sit in a lecture room. On the wall hang four abstract paintings. An invisible person is explaining to the pigs the meaning of abstract art on a blackboard like Joseph Beuys did. The pigs are all black or brown. They wear sunglasses and golden chains. Among them we discover a few white pigs. Are the whites scared? What about the presence of blacks in the Western art world? Which pearls before which swine?

On a different level Willem Sanders also found inspiration in the old European culture. He studied the masters of painting from ancient Greeks till the present times. He tries to integrate the reality of today and old oil-painting techniques. Sanders wants to show aspects of daily life together with a timeless quality and universal meaning. He admires this in Dutch painters of the seventeenth century. Their work is typically Dutch, typical of their time, but of eternal beauty and purity.

Although Sanders' work appears as pure lyrical abstractions, he has strong moral opinions, which he hides in his work. He doesn't consider himself as a creator of meaningless beauty, but as a collage of Dutch masters from the sixteenth and seventeenth centuries. These painters skilled in illusionistic techniques, created complex masterpieces, whose function was not only decoration. Many works contain moralistic implications and are full of symbols of vanity. They invented iconographic language that enabled them to work in different layers of meanings.

In order to create physical and spiritual space in his work Sanders developed from hard edge painting with unmixed primary colors and sharp forms to illusionistic depth by working in many layers with mixed color and diffuse forms. The recent large scale paintings with dark tones, mixed on the canvas, show a melancholic atmosphere. They recall the profound silence and intense awareness one undergoes at the evening calm at twilight.

Sanders' paintings are half abstract, half figurative. The use of light and dark to create depth gives a dramatic aspect to the works. In this way Sanders can be considered a contemporary colleague of historic Dutch painters as Rembrandt, Vermeer and Hals. Sometimes Sanders' paintings suggest a landscape with vegetation, sometimes there are architectural forms. One form after another to create depth. Diffuse forms like rags of colored mist can mix with sharp and clear forms and half visible letters. This complex half abstract, half figurative world is typical for the painted universe of Willem Sanders. One is not sure if the painting is a dark swamp in moonlight or a theater stage with colorful side scenes. The side scenes often turn out to be the leading character in lyrically painted dreams. At the moment Sanders is fascinated by Jerom Bosch and Pieter Brueghel, two great inventors of images with moral implications. Sometimes their work can also be read as proverbs, as serious warnings, although at first sight their work looks merry. Sanders also likes visual ambiguity and complex meanings. Important in his work is to undergo the atmosphere. One must go into depth of his paintings and make a spiritual odyssey in Sanders' virtual reality of colorful setting scenes. The large size of his paintings invites to travel through the illusionistic space and from one to the other.

Joseph Semah is not a restless traveller, but a stranger with a permanent address. Since his exile he is an artist. As a young man he had to undergo a cruel "rite of passage". He fought in 1967 as a nineteen year old boy in the Six Day's War and in 1975 in the Yom Kippur War. After this, he "displaced" himself once more, eventually settling down in Amsterdam. Like Istanbul Amsterdam was

one of the few cities, where Spanish Jews could live in relative freedom after the Reconquista. Semah still feels the presence of Spinoza in Amsterdam, and they have much in common.

...

Semah was born of Jewish parents who had to leave Bagdad after the foundation of Israel in 1948. He comes from a line of "Babylonian Jews", who lived in Iraq since the First Exile in 600 B.C. Exile is in his blood and in his art. It reflects the difference between the culture of Europe (the West) and the (Middle) East. His homeland is the Middle East and Hebrew is his mother tongue. The shadow of the mother tongue lays over all his work. In his drawings appear Hebrew texts as part of the composition and the meaning. Everyday he makes a drawing like writing a page in his diary. The drawings are made in series. The series are reflections about periods of his life. They show clearly his inner world and the confrontation with the outside world. Recently Semah made a series of drawings during the Gulf war and on the occasion of the birth of his child.

Both the form and the content of his sculptures are related to Hebrew. Sometimes they derive literally from the form of the 22 Hebrew characters. So one can literally read these images. In other cases the sculptures and installations are inspired by the many symbolic meanings of each character. He relates the visual language of the West to his native language. He analyzes, in the etymological sense, the art of the West and confront this with the Hebrew language in the semantic sense.

Rituals, symbols, offerings and altars play a significant role in Semah's work. It looks simple and minimal, but is full of complex meanings. The Western world is the world of the image. In the Middle East reigns the word. In Jewish culture rituals play a large role. For Semah three elements are important: the flesh, the demarcation of a space, as a sacred place or altar, and the word, the mother tongue. Semah relates the altar to the concept of a space, to architecture, sculpture and design. The written word to discussion and interpretation. Interpretation of an artwork as well as liturgy. All Western Art is derived from Christian Art.

Semah combines in his sculptures abstract forms with figurative ones. That is a continuation of the tradition of the naturalistic depiction of the body of Christ in combination with the abstract and symbolic form of the cross. Semah relates animal skull of bone and bronze to an abstract form of rusty iron. His work is full of oppositions: bronze versus iron, figuration versus abstraction, hard versus soft, warm versus cold, emotion versus intellect, and very important: the visible versus the invisible, the magic.